

Попова Олена Сергіївна

Студентка

Інституту післядипломної освіти

Київського національного університету ім. Т. Шевченка

Попова Алена Сергеевна

Студентка

Інститута последипломного образования

Киевского национального университета им. Т. Шевченка

Popova Olena Sergiivna

Student

Institute of continuing education

Taras Shevchenko national university of Kyiv

**ОСОБЛИВОСТІ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТЕЙ З РІЗНОЮ
ЦІННІСНО-СМИСЛОВОЮ СПРЯМОВАНІСТЮ
ОСОБЕННОСТИ САМОРЕАЛИЗАЦИИ ЛИЧНОСТЕЙ С РАЗНОЙ
ЦЕННОСТНО-СМЫСЛОВОЙ НАПРАВЛЕННОСТЬЮ
FEATURES OF SELF-REALIZATION OF PERSONALITIES WITH
DIFFERENT LIFE VALUES**

Анотація: У статті представлені результати дослідження особливостей самореалізації особистостей з різною ціннісно-смісловою спрямованістю.

Ключові слова: ціннісно-сміслова спрямованість, самореалізація особистості, осмисленість життя, цілі життя, результат життя, локус контролю.

Аннотация: В статье представлены результаты исследования особенностей самореализации личностей с разной ценностно-смысловой направленностью.

Ключевые слова: ценностно-смысловая направленность, самореализация личности, осмысленность жизни, цели жизни, результат жизни, локус контроля.

Summary: The article presents the results of a study of features of self-realization of personalities with different life values.

Keywords: life values, personal self-realization, the life orientation, the meaningfulness of life, purpose of life, the result of life, locus of control.

В сучасних умовах глобалізації та єдиного міжкультурного простору по-новому постає питання реалізації людиною власного потенціалу.

Потенції людини багато в чому визначаються її розумінням життя. Людина реалізує своє упереджене ставлення до дійсності, втілене в її системі особистісних смислів. Тому важливим аспектом в дослідженні самореалізації особистості є визначення її особливостей в залежності від ціннісно-сміслової спрямованості особистості.

Ціннісно-сміслова сфера – це ядро особистості з її неповторною картиною світу [3]. Сукупність цілей, цінностей і внутрішнього світу людини визначає особливу особистісну спрямованість суб'єкта, яка виявляється через призму відносин до навколишньої дійсності і виражається в самореалізації [4]. Так, суб'єктно-діяльнісний підхід, запропонований С. Л. Рубінштейном, свідчить про те, що суб'єктність (цінності, установки, властивості особистості, здатності і т.д.) проявляється у всіх сферах буття в діяльності, пізнанні і відносинах. Відповідно до даного підходу ціннісно-сміслова сфера може виступати в якості самодетермінації самореалізації особистості [6].

Найбільш яскраві психологічні розробки ціннісно-сміслової сфери представлені в роботах Е. Фромма, В. Франкла, Е. Шпрангера, М. Рокіча, А. Маслоу, Дж. Холлада, Дж. Крамба, С. Л. Рубінштейна, А. Н. Леонтьєва та ін. У більшості досліджень ціннісно-сміслова сфера представляється як центральне утворення особистості, її «ядро», що задає спрямованість життєдіяльності людини і визначає відношення «людина - світ».

Узагальнюючу теоретичний аналіз, ціннісно-сміслова спрямованість в дослідженні розглядається як соціально обумовлена інтегративна властивість

особистості, що забезпечує цілісність її проявів, загальну динамічну орієнтацію в житті і самореалізації особистості.

Для визначення особливостей самореалізації особистостей з різною ціннісно-сисловою спрямованістю було проведено дослідження в м. Київ, в якому прийняло участь 60 осіб віком від 25 до 45 років.

Емпіричні дані були отримані за допомогою наступних методик:

- «Морфологічний тест життєвих цінностей» В. Ф. Сопова та Л. В. Карпушіної;
- «Тест смисложиттєвих орієнтацій» Д. А. Леонтьєва;
- «Багатовимірний опитувальник самореалізації особистості» С. І. Кудінова.

За результатами дослідження ціннісної спрямованості особистості за допомогою методики «Морфологічний тест життєвих цінностей» В. Ф. Сопова та Л. В. Карпушіної було виявлено 3 групи розподілу ціннісної спрямованості респондентів (див. рис. 1).

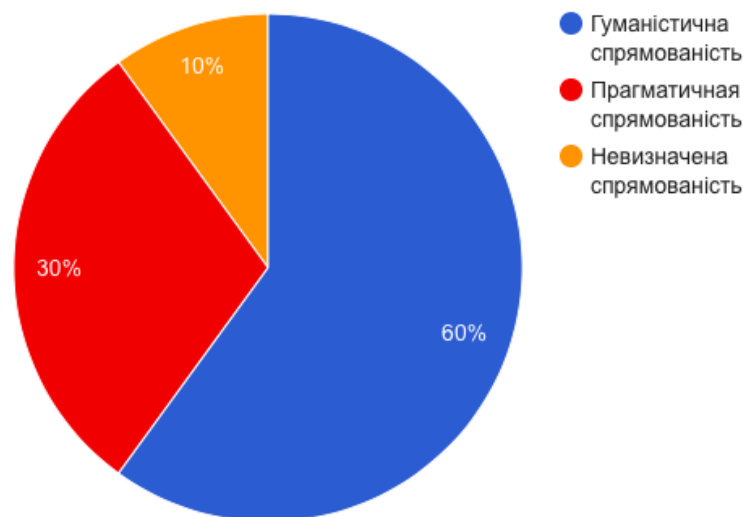

Рис. 1. Діаграма розподілу ціннісної спрямованості особистості

За результатами дослідження 60% респондентів мають гуманістичну спрямованість, тобто найбільше значення для них мають саморозвиток, духовне задоволення, креативність і активні соціальні контакти.

30% респондентів мають прагматичну спрямованість, тобто найбільше значення для них мають власний престиж, досягнення, матеріальне становище та збереження індивідуальності.

10% респондентів мають невизначену спрямованість, тобто без вираженого пріоритетного цілепокладання.

За результатами дослідження смисложиттєвих орієнтацій особистості за допомогою методики "Тест смисложиттєвих орієнтацій" Д. А. Леонтьєва було виявлено 3 групи розподілу загального рівня осмисленості життя респондентів (див. рис. 2).

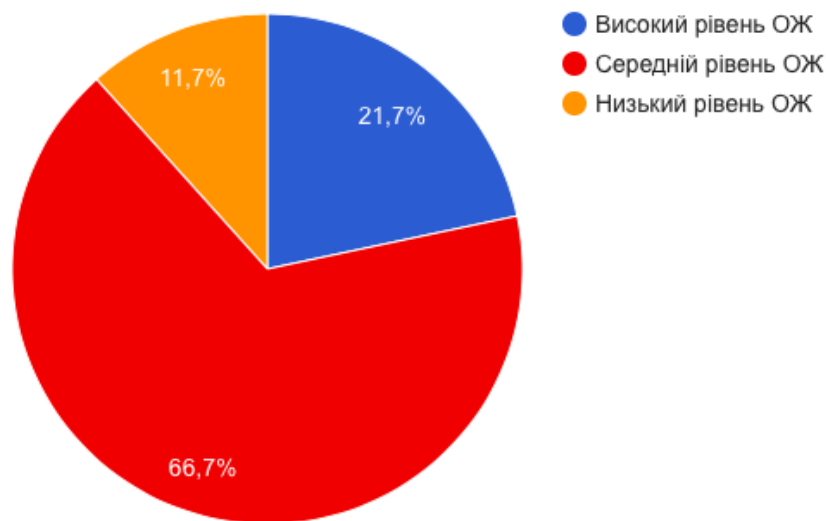

Рис. 2. Діаграма розподілу рівнів осмисленості життя особистості

До групи з низьким рівнем осмисленості життя увійшли 7 респондентів, що становить 11,7% від загального числа випробовуваних. У представників цієї групи спостерігаються нижчі показники за всіма субшкалами методики в порівнянні з середніми результатами по всій вибірці. Для респондентів характерні незначні показники наявності цілей в майбутньому, що свідчить про недостатню осмисленість та спрямованість їх життя. Вони живуть сьогоднішнім днем і не бажають планувати майбутнє. Своім минулим і сьогоднішнім життям вони не задоволені, вважаючи його недостатньо цікавим.

Респонденти не вірять в свої сили і власну можливість свідомо контролювати перебіг власного життя.

До групи із середнім рівнем осмисленості життя увійшло 40 осіб, що становить 66,7% всієї вибірки. Показники по всіх субшкалах в цій групі відповідають середнім значенням і близькі до середніх показників по всій вибірці. Для них характерний середній рівень наявності тимчасової перспективи і цілей в майбутньому. Респонденти вважають процес свого життя досить цікавим і емоційно насиченим, в цілому вважаючи прожиту частину життя досить продуктивною та осмисленою. На їх думку, вони здатні будувати своє життя відповідно до задуманого і контролювати власний життєвий процес.

До групи з високим рівнем осмисленості життя за результатами дослідження увійшло 13 осіб (21,7% всієї вибірки). Для них характерна наявність цілей в майбутньому, які надають життю осмисленість і чітку тимчасову перспективу. Вони усвідомлюють свою особисту відповідальність за реалізацію життєвих цілей. Процес життя респонденти сприймають як емоційно насичений, цікавий і наповнений змістом. Піддослідним властива висока задоволеність прожитим та теперішнім життям. Ці респонденти переконані в тому, що суб'єктивний контроль над життям можливий. Крім того, вони вважають себе досить сильними людьми, щоб самостійно приймати рішення і втілювати їх у життя.

За результатами дослідження самореалізації особистості за допомогою методики «Багатовимірний опитувальник самореалізації особистості» С. І. Кудінова було встановлено 3 рівні розподілу самореалізації респондентів (див. рис. 3.).

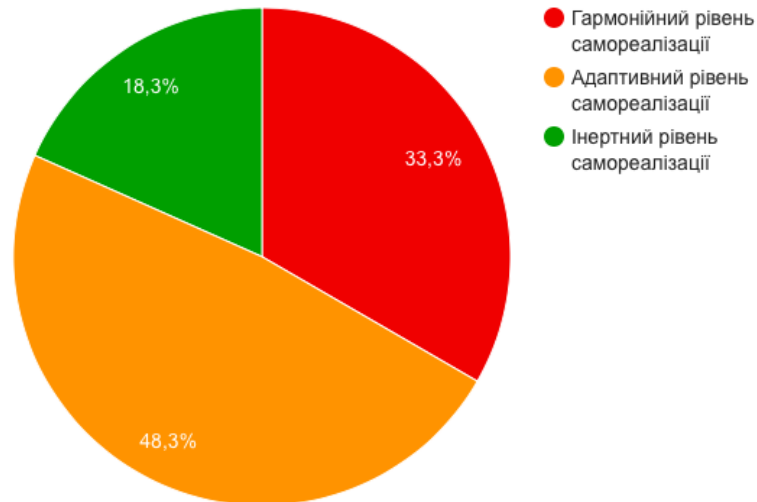

Рис. 3. Діаграма розподілу рівнів самореалізації респондентів

За результатами дослідження 33,3 % респондентів мають гармонійний рівень самореалізації, тобто мають гарне уявлення про свої прагнення, знають як їх реалізувати. Вони сповнені оптимізму і здорового раціоналізму. Для них в більшій мірі характерний гармонійний розвиток. Вони вміють розподіляти власні ресурси та добре знають, свої достоїнства і недоліки, постійно прагнуть до особистісного росту, професійної досконалості і соціального визнання.

48,3% респондентів має адаптивний рівень самореалізації. Вони намагаються бути як всі. Для них характерна помірність у всьому. Якщо вони зустрічаються з великими труднощами, в будь-якому ділі, то віддають перевагу відмовитися від нього і не витратити багато часу на вирішення проблеми. Особистісна, професійна і соціальна досконалість не є дуже важливою метою і сенсом всього їхнього життя. У той же час вони прагнуть бути не гірше за інших, а в чомусь навіть і перевершувати, тому періодично прагнуть до розвитку, оволодіння професійною майстерністю і досягнення поваги або визнання в соціумі.

18,3 % респондентів мають інертний рівень самореалізації. Вони не проявляють надмірної активності, щоб змінити себе, розширити свій кругозір, розвинути ерудицію і інші інтелектуальні, особистісні та морально-етичні якості. Професія для них виступає лише як необхідність, з якою доводиться

миритися, тому вони не відчувають особливого бажання підвищувати свою майстерність, роблять це лише тоді, коли змушені. Прояв себе в суспільному житті колективу, міста і т.д. для них не характерний, вони прагнуть уникати участі в масових соціально-значущих заходах.

Таким чином, за результатами дослідження, було виявлено, що більшість респондентів вибірки мають адаптивний рівень самореалізації, середній рівень осмисленості життя та гуманістичну спрямованість.

Для аналізу особливостей самореалізації особистостей з різною ціннісно-сисловою спрямованістю результати дослідження було піддано кластерному аналізу методом «к-середніх». В результаті проведення кластерного аналізу було виділено три кластери з достатньо контрастним розподілом складових ціннісно-сисловий спрямованості та самореалізації особистості. Розглянемо ці кластери більш детально (див. рис 4.).

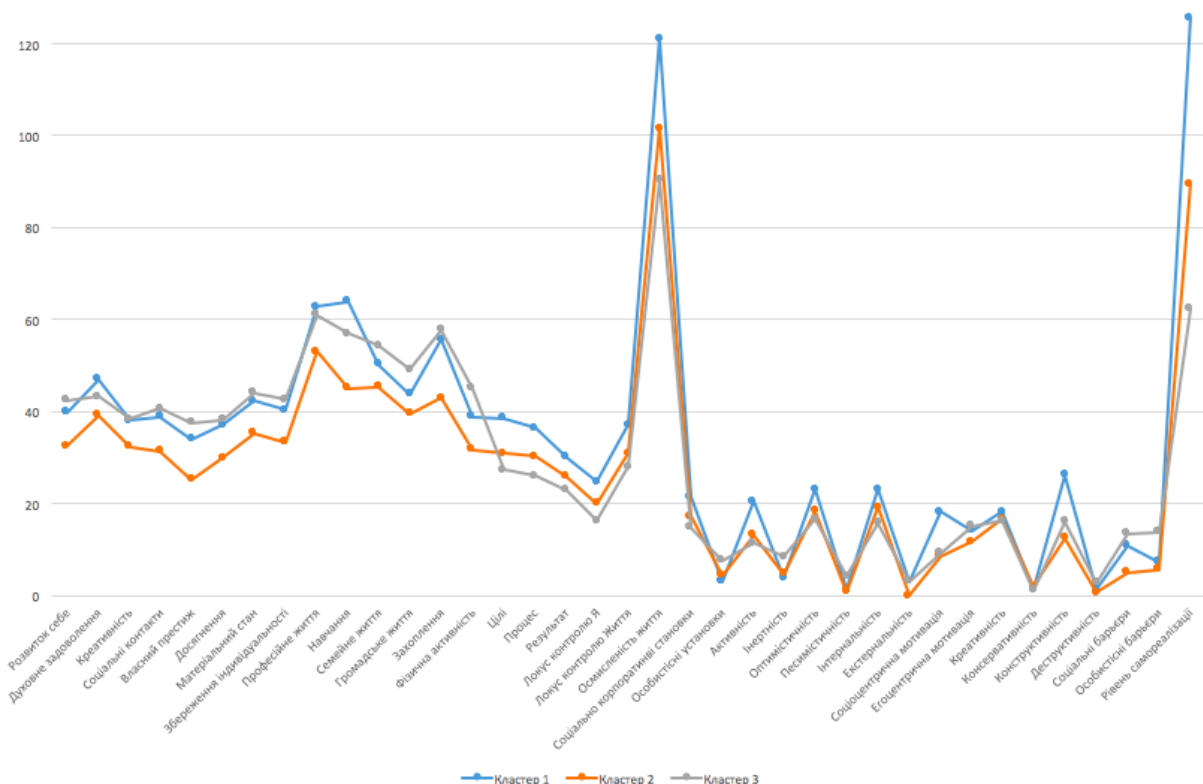

Рис. 4. Показники ціннісно-сисловий спрямованості та самореалізації представників 3-х кластерів

До першого кластеру увійшло 15 респондентів. У представників цього кластеру відмічається гармонійний рівень самореалізації, високий рівень загальної осмисленості життя, локусу контролю «Життя», локусу контролю – «Я», результативності життя, процесу життя та цілей. Виражена спрямованість респондентів на духовне задоволення та сфери освіти, професійного життя, та захоплень. Тобто це особистості, які добре розуміють сенс свого життя, мають чіткі цілі у майбутньому, насолоджуються процесом їх досягнення та задоволені своїм минулим. Вони впевнені в своїх силах та своєї спроможності керувати власним життям, тому сповнені оптимізмом і здоровим раціоналізмом. Для них в більшій мірі характерний гармонійний розвиток. Вони вміють розподіляти власні ресурси, добре знають свої достоїнства і недоліки. Ці люди постійно прагнуть до особистісного росту, професійної досконалості та отримання морального задоволення у всіх сферах життя. Такі люди вважають що найважливіше в житті - робити тільки те, що цікаво і що приносить внутрішнє задоволення.

До другого кластеру увійшло 19 осіб. У представників цього кластеру відмічається вища грань адаптивного рівня самореалізації, середній рівень загальної осмисленості життя та середній рівень показників смисложиттєвих орієнтацій: локусу контролю «Життя», локусу контролю – «Я», результативності життя, процесу життя та цілей. У респондентів домінує спрямованість на духовне задоволення, матеріальний стан, сферу професійного, сімейного життя та навчання. Тобто для цих людей характерна помірність у всьому. Вони твердо стоять на ногах, мають власні цілі і бажання та вірять у свою спроможність їх досягти. Вони прагнуть професійно розвиватися і добитися поваги в соціумі. Також велике значення для них має родина, тому вони присвячують їй багато часу.

До третього кластеру увійшло 26 осіб. У представників цього кластеру відмічається нижня грань адаптивного рівня самореалізації, тобто до нього також увійшли респонденти з інертним рівнем самореалізації. Рівень

показників смисложиттєвих орієнтацій у представників цього кластеру середній, але нижче ніж у представників другого кластеру. Також вони мають низький локус контролю «Я». Респонденти цієї групи мають спрямованість на духовне задоволення, матеріальний стан, розвиток себе, збереження індивідуальності, сфери професійного життя, освіти, та сім'ї. Тобто представники цієї групи мають не дуже чіткі цілі у майбутньому та не зовсім задоволені своїм сьогоденням та минулим. Вони вірять у керованість життя, але не дуже впевнені у власних силах це робити. Бажання отримувати задоволення від життя та роботи, штовхає їх на думки про необхідність розвитку себе. Проте, в результаті невпевненості у власних силах, вони проявляють низьку активність у реалізації своїх потреб.

Таким чином, за результатами дослідження, можна зробити висновок, що існують відмінності у самореалізації особистостей з різною ціннісно-смісловою спрямованістю. Так ріст рівня осмисленості життя, конкретизація цілей у майбутньому, насиченість теперішнього життя, задоволеність минулим, впевненість у своїх силах, спроможність керувати власним життям та спрямованість на отримання задоволення у всіх сферах життя, особистісний ріст, та розширення власного кругозору супроводжуються ростом рівня самореалізації особистості.

Література

1. Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания / Б. Г. Ананьев // – Л.: Ленинградский ун-т, 1969. – 315с.
2. Братусь Б.С. Личностные смыслы по А.Н. Леонтьеву и проблема вертикали сознания // Традиции и перспективы деятельностного подхода в психологии: школа А.Н. Леонтьева / под ред. А. Е. Войскунского, А. Н. Ждан, О. К. Тихомирова. – М.: Смысл, 1999. – С. 285–289.

3. Леонтьев Д. А. Психология смысла: природа, строение и динамика смысловой реальности. – М.: Смысл, 2003. — 487 с.
4. Леонтьев Д. А. От социальных ценностей к личностным: социогенез и феноменология ценностной регуляции деятельности / Д. А. Леонтьев // Вестник МГУ. – 1996. – №4. – С. 35-44.
5. Пряжников Н. С. Профессиональное и личностное самоопределение. — М.: Издательство «Институт практической психологии», Воронеж: НПО «МОДЭК», 1996. — 256 с.
6. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн // . – М.: Учпедгиз, 1946. – 518с.
7. Франкл В. Человек в поисках смысла / В. Франкл – М., 1990 – 266с.